

Kjære landstingsdelegater, kjære kolleger.

Kjenner dere ordet “kommunefarget”?

I Det norske Akademis ordbok - ja, for ordet finnes der - forklares det slik:

*“Kommunefarget - Særlig om hår: hverken lys eller mørk; med alminnelig, kjedelig farge”.*

Og Bokmålsordboka er ikke snauere: *“Kommunefarget: Svært alminnelig; grå og kjedelig”.*

Problemet er selvsagt at kommune assosieres med noe grått og kjedelig!

Ordforklaringer kan vi ikke gjøre så mye med - og vi bør vel strengt tatt ikke bruke særlig tid på det heller.

Men oppfatningene om – og kunnskapen om – norske kommuner og fylkeskommuner, har alle vi her store muligheter til å gjøre noe med – og vi har et stort ansvar for å gjøre det.

For Kommune-Norge er jo alt ANNET enn grått og kjedelig!

Kommune-Norge er hele fargepaletten!

Norske kommuner er små og store og alt imellom. Politisk er de røde, grønne, blå og gule og en blanding av alle eller noen av disse.

Kommune-Norge er forskjellig, sammensatt og spennende.

I kommunene finnes Norges viktigste, mest spennende og mest givende jobber. Og folk som jobber i kommunal sektor trives i jobben.

Kommune-Norge er lokalsamfunnet. Alle som bor og arbeider der, alle som møtes og omgås der. Det er idrettslag og fritidsaktiviteter, det er kino og svømmehall og badeland.

Kommune-Norge er barnehager og skoler, det er kollektivtransport og vannforsyning og brannvern, det er trygghet og trivsel.

Og fremfor alt: Kommune-Norge er levende folkestyre, med kort vei mellom velgere og folkevalgte.

Kommune-Norge er altså alt annet enn kommunefarget - alt annet enn grått og kjedelig!

Og kommuner og fylkeskommuner er i stadig utvikling og forandring. Nylig publiserte KS Innovasjonsbarometeret 2020.

KS' innovasjonsbarometer kom første gang for to år siden, i 2018. Da undersøkte vi innovasjonsaktiviteten i to store sektorer i kommuner og fylkeskommuner: helse og omsorg og oppvekst og utdanning. Barometeret viste at tre av fire kommunale virksomheter hadde gjennomført og tatt i bruk en eller flere typer innovasjoner i løpet av de to årene før undersøkelsen.

En utbredt og seiglivet myte om en traust og lite nytenkende og nyskapende kommunesektor var ettertrykkelig satt på plass.

Denne gangen har vi fått undersøkt den politiske innovasjonsviljen: Hvor viktige er de folkevalgte – dere – i innovasjonen og nyskapingen i kommuner og fylkeskommuner?

Noen begynner kanskje å flakke litt med blikket nå?

Det er det ingen grunn til!

87 prosent - nesten ni av ti - av kommunestyre og fylkesting har i den siste fireårsperioden tatt initiativ til innovasjon!

Først og fremst har det dreid seg om å finne nye løsninger innenfor helse og omsorg, men også oppvekst/skole og teknisk sektor er prioritert, og har spesiell oppmerksomhet.

Nesten syv av ti ordførere har vært involvert i en kommunal innovasjonsprosess. Mye handler om samordning av tjenester innenfor barn og oppvekst, nye samarbeid med andre offentlige aktører, lokalt næringsliv og frivilligheten, og nye løsninger for å skape bærekraftige byer og tettsteder.

Hos politikere i kommuner og fylkeskommuner - ikke minst hos den politiske ledelsen - er det en tydelig erkjennelse av - og bevissthet om - at stadig flere og mer sammensatte oppgaver legger press på offentlige ressurser – og at dette krever nytenkning og innovasjon.

Det trengs andre grep i tillegg til ren effektivisering for å klare å levere flere og bedre tjenester med færre ressurser – og samtidig møte økte forventninger og krav fra innbyggere og næringsliv.

Derfor er det interessant å se hva som ifølge ordførerne fremmer innovasjon og nytenkning. Det er særlig tre forhold som peker seg ut:

Øverst finner vi ny teknologi. Tett på følger fylkeskommunens eller kommunens politiske vedtak og prioriteringer, og som en god nummer tre ledernes og medarbeidernes medvirkning.

Aktiv holdning og aktive handlinger fra politikerne i kommuner og fylkeskommuner er altså avgjørende for innovasjon og nytenkning i sektoren.

Minst like interessant – og enda mer tankevekkende – er det når de peker på hva som hemmer innovasjon i kommuner og fylkeskommuner. Her er det to forhold som skiller seg ut:

Det ene er begrensede økonomiske ressurser.

Det er opplagt, og det er forutsigbart. Men det er fordi det er sant og viktig!

For selv om vi vet at trange økonomiske rammer til en viss grad kan tvinge frem nye tanker og løsninger, gjelder det bare et stykke på vei.

Den motsatte effekten er større og tydeligere.

Det minner oss på at det er ingen grunn til å slutte å påpeke at gode velferdstjenester og levende lokalsamfunn har en pris.

Den andre store faktoren som hemmer innovasjon er “lover og nasjonalt fastsatte krav”.

Ingen av oss her er motstandere av lover og nasjonale krav. Tvert imot: Som folkevalgte er vi selvsagt hundre prosent lojale til de lover og forskrifter storting og regjering vedtar.

Men burde det ikke være like selvsagt at nettopp den kjensgjerningen burde få politikere på Storting og i regjering til å være seg bevisst, at jo flere regler, rettigheter og retningslinjer de vedtar på vegne av kommunesektoren, desto mer innskrenker de det lokalpolitiske handlingsrommet – og dermed forutsetningene for innovasjon og nytenkning.

Statlig detaljstyring og kontroll hemmer nytenkning og innovasjon, og fremmer byråkrati og vanetenkning.

Igjen: Mitt poeng er selvsagt ikke at vi skal avskaffe alt av statlig kontroll og tilsyn. Begge deler er viktig og nyttig som korrektiv og garanti for gode tjenester.

Det er også helt rimelig at regjering og Storting kan stille krav til hvordan offentlige penger brukes, i kommunene som i staten.

Derimot er jeg overbevist om at mengden og detaljeringsnivået kan reduseres betydelig, og at de samlede offentlige ressursene dermed kan brukes langt mer effektivt.

For å finne de beste løsningene må det være rom for å prøve og feile. Det betyr at folk og virksomheter må oppfordres til å prøve, uten å være redd for å feile.

Det er slik vi ønsker å jobbe, og gjennom nettverk og erfaringsutveksling er det nettopp slik de jobber, i den grad de får muligheter.

Målet, og heldigvis resultatet er stadig bedre tjenester til innbyggerne.

Derfor gode kolleger:

Det er viktig å minne både innbyggere, medier og politikere om at den store historien om Kommune-Norge er en suksesshistorie!

En rekke undersøkelser viser det samme: Innbyggerne er fornøyd med de kommunale tjenestene. Kommunene har klart å håndtere stadig flere oppgaver uten å miste legitimitet og oppslutning. Innbyggerne har stabilt høy tillit til lokaldemokratiet og til de folkevalgte i egen kommune.

Men det gir ingen grunn til å slappe av på innsatsen for lokaldemokratiet, tvert imot.

Kjære delegater.

Når jeg bruker såpass mye tid til akkurat dette, er det fordi jeg mener dette er grunnleggende for alt vi gjør.

For vi opplever at det lokale selvstyret er under press.

Og det er alltid gode hensikter som ligger bak.

Når noen går inn for en statlig fastsatt norm på antall lærere pr. elevgruppe, helt ned på den enkelte skole, er det ingen grunn til å tvile på at det er ut fra et genuint ønske om en bedre skole for elevene.

Når man går inn for en statlig norm for bemanningen i barnehagene, er det helt sikkert ut fra et ønske om så gode barnehager som mulig for barna.

Det samme vil gjelde for sykehjem og hjemmetjenester – og for den saks skyld alle andre kommunale oppgaver.

Hensikten med detaljerte statlige normer og kompetansekrav er alltid den aller beste. Problemet er at det samlede resultatet er et svekket demokrati – OG dårligere tjenester!

Jeg er imot summen er alt jeg er for – som statsministeren vår har sagt.

På oppdrag fra KS undersøkte By- og regionforskningsinstituttet NIBR hvordan rammestyringsprinsippet fungerer i praksis. Rapporten presentert under Arendalsuka i fjor sommer.

Og for å gi en veldig enkel oppsummering: Prinsippet er lokal autonomi, praksis er i altfor stor grad nasjonal standardisering.

Det er skadelig for velferdstjenestene, og det er negativt for demokratiet.

*Kommunene får færre muligheter til å gjøre egne prioriteringer.*

*Tilliten til lokaldemokratiet kan svekkes.*

*Nasjonale myndigheters jevnlig brudd på rammestyringsprinsippet i særlov og tilsyn utfordrer dermed til syvende og sist det lokale selvstyrets legitimitet.*

Kjære landsting.

Det er fire år siden Kommune-Norge sist var samlet til landsting. At dere er delegater til landstinget, betyr jo at dere har fått tillit fra velgerne til å representere dem i kommunestyre og fylkesting i denne valgperioden.

Gratulerer med det, det er en tillit vi har all grunn til både og være stolte av og ydmyke overfor.

Landstinget skal gi retning for arbeidet i valgperioden. Det skal vi bruke resten av landstinget på.

For meg som styreleder er det viktig å oppsummere noe av det som er gjort og oppnådd i denne perioden.

Jeg vil først trekke frem en viktig symbolsak, men som langt fra bare er symbolsk:

Inntil våren 2016 lød paragraf 49 i Norges Grunnlov slik:

“Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget. Stortingets representanter velges gjennom frie og hemmelige valg.”

Men fra 22. april 2016 er paragrafen utvidet med følgende:

“Innbyggerne har rett til å styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer. Nærmere bestemmelser om det lokale folkevalgte nivå fastsettes ved lov.”

- Etter at Stortinget seks ganger hadde stemt ned ulike forslag om å grunnlovsfeste lokalt selvstyre, er endelig lokaldemokratiet en del av Norges Grunnlov. Det var sannelig på tide!
- Fra 1. januar 2018 ble tvisteloven endret. Tidligere var det staten selv som hadde siste ord når det var uenighet mellom stat og kommune. Nå er det domstolene som i siste instans skal bestemme. Og begrunnelsen for endringen er viktig: Lovendringen skal styrke lokale myndigheters stilling i møte med statlige myndigheter, verne det kommunale selvstyret og sikre at Norge også overholder sine folkerettslige forpliktelser. Lovendringen understreker at også staten – like mye som kommunene – er bundet av lovene Stortinget vedtar.
- Forvaltningsloven og plan- og bygningsloven er endret i samme retning: Det er nå slått fast i lov at i innsigelsessaker skal det legges “stor vekt på hensynet til det lokale selvstyret” når skjønnsavgjørelser skal prøves.
- Og sist, men slett ikke minst har vi fått en ny kommunelov, som også styrker det lokale selvstyret.

KS har gjennom mange år vært en aktiv pådriver for alle disse endringene – og samlet sett gjør de at det lokale selvstyret har bedre lovbeskyttelse enn noen gang tidligere.

KS er én organisasjon med tre tydelige roller:

Vi er Norges nest største arbeidsgiverorganisasjon – og den suverent største i offentlig sektor.

Vi er en interessepolitisk organisasjon for kommuner og fylkeskommuner, som jobber kontinuerlig og målrettet for å sikre og styrke handlingsrommet for lokalt demokrati og best mulig velferdstjenester til innbyggerne.

Og KS er i stadig økende grad en utviklingspartner for kommuner og fylker.

Jeg tar det første først: Nå står vi foran et nytt hovedtariffoppgjør. KS forhandler med fire forhandlingssammenslutninger – LO kommune, Unio, YS kommune og Akademikerne kommune. Samlet representerer de ikke mindre enn 41 ulike arbeidstakerorganisasjoner, alle med ulike og til dels motstridende krav og interesser.

Og merk dere dette: I de siste fem oppgjørene har vi lyktes med å komme frem til en avtale uten én dag med konflikt – i fire av oppgjørene til og med uten behov for hjelp fra Riksmekleren. Det er en bragd – og det er utrolig viktig både for kommuner og fylker, og for innbyggerne som er avhengig av at vi leverer tjenestene de trenger.

Æren for dette ligger selvsagt på begge sider, og hos alle organisasjonene. Jeg har likevel lyst til å si at KS har dyktige og profesjonelle forhandlere, som nyter stor og fortjent tillit, også hos motpartens forhandlere.

KS jobber hver dag inn mot Storting og regjering for å sikre kommuner og fylker best mulig handlingsrom og rammevilkår.

KS må påpeke og dokumentere når oppgaver kommuner og fylkeskommuner blir pålagt ikke blir fullfinansiert fra statens side, slik staten uttrykkelig har forpliktet seg til.

KS må påpeke og dokumentere at det går ut over kommuner og fylker når staten skal spare penger på å kutte sin del av finansieringen av ressurskrevende tjenester.

KS må påpeke og dokumentere – og gjenta – at statlig detaljstyring samlet sett bidrar til dårligere velferdstjenester for innbyggerne, også når hensikten er det motsatte.

Kort sagt: KS må konstant stå på for at lokalt folkevalgte skal ha handlingsrom og gis muligheter til å ta vare på og bygge ut gode lokalsamfunn. For de aller fleste var nettopp det grunnen til at de gikk inn i politikken, og det er den oppgaven velgerne har satt dem til å gjøre.

Kommuner og fylkeskommuner leverer de aller fleste av velferdstjenestene til innbyggerne i Norge. Det er mye kompetanse i hver eneste kommune og fylkeskommune. Men oppgavene som skal løses blir stadig flere, de blir mer kompliserte og krevende. Mennesker som skal løse dem blir ikke flere. Tvert imot.

Det betyr at vi alle må være helt i tet med å utvikle ny kompetanse, finne nye løsninger, være nytenkende og nyskapende. KS' visjon om «en selvstendig og nyskapende kommunesektor» er slett ingen floskel, men en helt nødvendig forutsetning for at Norge skal være i stand til å møte utfordringene vi vet kommer.

Derfor legger vi stor vekt på rollen som utviklingspartner for medlemmene.

Dette er ikke anledningen for å gå gjennom alt som skjer på dette området, for det er MYE!

Tenk bare på det som skjer innenfor digitalisering av offentlig sektor generelt og kommunesektoren spesielt. At hver enkelt kommune skal finne sine egne løsninger er dårlig bruk av fellesskapets ressurser, i tillegg til at det gir dårlige løsninger.

KS er engasjert i en lang rekke prosjekter som etter hvert vil være avgjørende for hvordan kommuner og fylkeskommuner skal være i stand til å løse sine oppgaver i årene framover.

Vi samarbeider med statlige myndigheter om en rekke av dem, og ikke minst samarbeider vi med våre medlemmer: Noen kommuner har vært pionérer og stifinnere på dette området – og det er

fantastisk å se hvor villige, ja rett og slett entusiastiske – dere er i å dele kunnskaper og kompetanse med andre.

Kjære kolleger.

Det har vært en prioritert oppgave for meg å knytte KS tettere opp mot medlemmene. Det blir viktig også i den kommende perioden.

I den sammenheng er jeg svært glad og stolt over at medlemsundersøkelsene KS gjennomfører annethvert år viser at ordførere og rådmenn blir stadig mer tilfreds med KS, og at tilfredsheten aldri har vært større.

Det er først og fremst en inspirasjon til enda større innsats.

Kommunene og fylkeskommunene kommer til å spille en nøkkelrolle i utviklingen av Norge:

- Tenk på arbeidet for inkludering og mot utenforskap.
- Tenk på arbeidet for å nå klimamålene.
- Tenk på det teknologiske skiftet vi står i.
- Tenk på utviklingen av tjenestene til innbyggerne.

Vi har fått til utrolig mye!

Men - vi må få til mer!

Kjære venner.

Hovedtema for møtene disse dagene er Bærekraft.

Lokale myndigheter er avgjørende for at Norge skal nå sine klimaforpliktelser med årlige reduksjonskrav fram til 2030.

Da trengs den selvstendige, innovative kommunesektoren som er satt i stand til å utføre sine oppgaver. Handlingsrom og samsvar mellom oppgaver og økonomi er avgjørende for at vi skal klare å utvikle både demokratiet og tjenestene. Alt henger sammen med alt.

FN har skjønt det. Vi har skjønte det.

Dere har sikkert sett plansjen der de 17 bærekraftsmålene har fått hver sin farge, og der det siste symbolet er en sirkel med alle de 17 fargene.

DET, kjære landsting, er de riktige kommunefargene!

Tusen takk for oppmerksomheten.